

[:: Saltar intro](#)

Formulació i nomenclatura de química orgànica

- [Química del carboni](#)
  - [Hidrocarburs](#)
  - [Compostos oxigenats](#)
  - [Compostos nitrogenats](#)
  - [Compostos amb més d'una funció](#)
- [+ Info](#)

Química del carboni

La **Química Orgànica** o Química del Carboni estudia un gran nombre de compostos que contenen com a element bàsic l'àtom de carboni.

La família de compostos del carboni és pràcticament innumerable degut a les **característiques** d'aquest element:

Formació de **4 enllaços covalents**

Formació de **cadenes d'àtoms de carboni**

Combinació amb **altres elements** (H, O, N, P, S, halogens)

Química del carboni

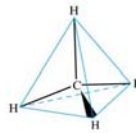
Formació de **4 enllaços covalents**

Configuració electrònica del carboni

C (Z=6): **1s²2s²2p²** (4 electrons de valència)

L'àtom de C tendeix a compartir 4 electrons (a formar 4 enllaços covalents) amb altres àtoms per aconseguir l'**estructura de gas noble o d'octet** (8 electrons)

CH₄ metà

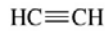
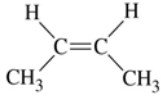
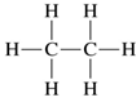

Química del carboni

Formació de 4 enllaços covalents

Aquests 4 enllaços poden aconseguir-se com a combinació d'**enllaços senzills i/o múltiples** (dobles o triples).

Una **insaturació** és un enllaç múltiple entre dos carbonis (C=C, C≡C)

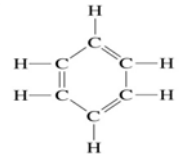
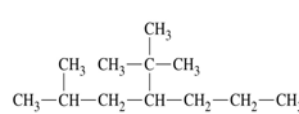
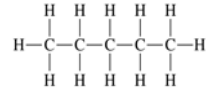

Química del carboni

Formació de cadenes d'àtoms de carboni

Els àtoms de carboni són les *baules* de les **cadena carbonades** i constitueixen l'*esquelet* dels compostos orgànics.

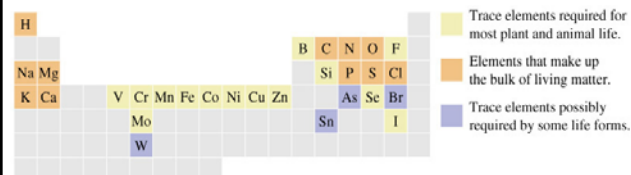
Les cadenes carbonades poden ser **lineals, ramificades o cícliques**.

Química del carboni

Combinació amb altres elements (H, O, N, P, S, halogens)

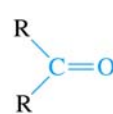
En la **matèria viva** podem trobar diferents elements químics acompanyant al carboni:

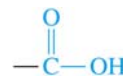
Química del carboni

Combinació amb altres elements

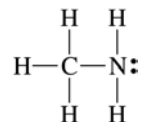
Quan l'àtom de carboni s'enllaça amb determinats elements forma les denominades **funcions orgàniques** o **grups funcionals**:

Grup carbonil

Grup carboxil

Grup amina

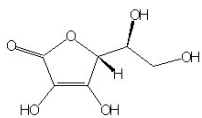

La química del carboni

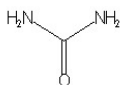
Combinació amb altres elements

Els àtoms de carboni es poden combinar amb altres elements formant un nombre pràcticament il·limitat de compostos.

Vitamina C
(àcid ascorbic)

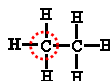

Urea

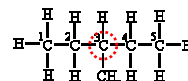

Química del carboni

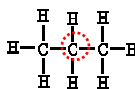
Els carbonis, segons el nombre d'àtoms de carboni amb els que estiguin enllaçats, poden ser:

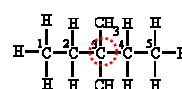
C primari

C terciari

C secundari

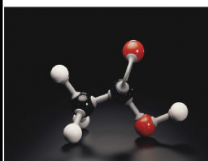

C quaternari

Química del carboni

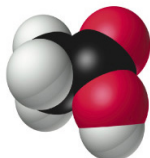
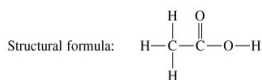
Tipus de fórmules

Molecular model:
("ball and stick")

Empirical formula: CH_2O

Molecular formula: $\text{C}_2\text{H}_4\text{O}_2$

Molecular model:
("space-filling")

Química del carboni

Tipus de fórmules

Exemple: etí

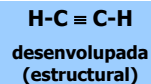
condensada

C H
fórmula
empírica

fórmula
molecular

semidesenvolupada

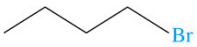
Química del carboni

Tipus de fórmules

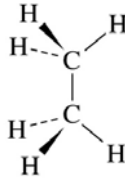
Fórmules planes

1-bromopentà

Fórmules tridimensionals

età

Hidrocarburs

Els **hidrocarburs** són compostos constituïts exclusivament per **carboni i hidrogen**.

Poden ser:

- Hidrocarburs acíclics**
- 1. **Alcans** $\begin{matrix} \text{H} \\ | \\ \text{H}-\text{C}-\text{H} \\ | \\ \text{H} \end{matrix}$ metà
  - 2. **Alquens** $\text{CH}_2=\text{CH}_2$ etè
  - 3. **Alquins** $\text{CH}_3\text{CH}_2\text{C}\equiv\text{CH}$ 1-butí

4. Hidrocarburs cíclics

ciclopentà

5. Hidrocarburs aromàtics

benzè

6. Derivats halogenats

Hidrocarburs

	Nom de la funció	Grup funcional i fórmula general	Exemple
HIDROCARBURS	Alcans (parafines)	$-\text{CH}_2-\text{CH}_2-$ $\text{C}_n\text{H}_{2n+2}$	$\text{CH}_3-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{CH}_3$ Butà
	Alquens (olefines)	$-\text{CH}=\text{CH}-$ C_nH_{2n}	$\text{CH}_2=\text{CH}-\text{CH}_3$ Propè
	Alquins (acetilens)	$-\text{C}\equiv\text{C}-$ $\text{C}_n\text{H}_{2n-2}$	$\text{CH}\equiv\text{CH}-\text{CH}_3$ Propí
	Hidrocarburs cíclics		C_nH_{2n} Ciclopentà
	Hidrocarburs aromàtics		C_6H_6 Benzè
	Derivats halogenats	$\text{R}-\text{X}$	$\text{CH}_3-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{Cl}$ 1-cloropropà

Hidrocarburs

1. Hidrocarburs saturats, parafines o alcans

- 1.1. Alcans de cadena lineal
- 1.2. Radicals
- 1.3. Alcans de cadena ramificada

Hidrocarburs

1.1. Alcans de cadena lineal

- Fórmula empírica $C_n H_{2n+2}$ (n = nombre d'àtoms de C)
- Formen **sèries homòlogues**, conjunt de compostos amb propietats químiques similars que difereixen en el nombre d'àtoms de C de la cadena (per exemple, si augmenta la massa molecular augmenta la temperatura d'ebullició)

- Normes de nomenclatura (IUPAC): s'utilitzen **prefixos** per indicar el nombre de C de la cadena, afegint-hi la **terminació - à**

C_1 : met-à C_2 : et-à C_3 : prop-à C_4 : but-à C_5 : pent-à

C_6 : hexà C_7 : heptà C_8 : octà C_9 : nonà C_{10} : decà

C_{11} : undecà C_{12} : dodecà C_{13} : tridecà ...

C_{20} : icosà C_{21} : henicosà C_{22} : docosà C_{23} : tricosa ...

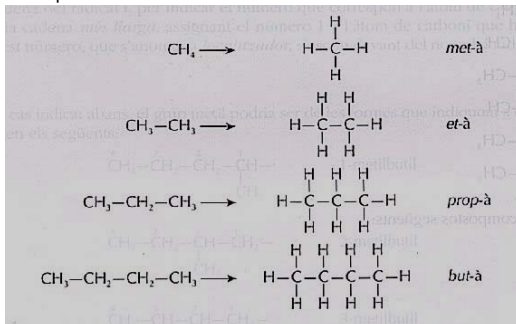
C_{30} : triacontà ... C_{40} : tetracontà ...

Hidrocarburs

1.1. Alcans de cadena lineal

Exemples

Hidrocarburs

1.1. Alcans de cadena lineal

Exemples

Fórmula	Fórmula semidesenvolupada	Nom
C_5H_{12}	$CH_3-CH_2-CH_2-CH_2-CH_3$	pent-à (penta = 5)
C_6H_{14}	$CH_3-(CH_2)_4-CH_3$	hex-à (hexa = 6)
C_7H_{16}	$CH_3-(CH_2)_5-CH_3$	hept-à (hepta = 7)
C_8H_{18}	$CH_3-(CH_2)_6-CH_3$	oct-à
C_9H_{20}	$CH_3-(CH_2)_7-CH_3$	non-à
$C_{10}H_{22}$	$CH_3-(CH_2)_8-CH_3$	dec-à
$C_{11}H_{24}$	$CH_3-(CH_2)_9-CH_3$	undec-à
$C_{12}H_{26}$	$CH_3-(CH_2)_{10}-CH_3$	dodec-à
$C_{13}H_{28}$	$CH_3-(CH_2)_{11}-CH_3$	tridec-à

Hidrocarburs

1.2. Radicals

- Els radicals són grups d'àtoms que s'obtenen quan un hidrocarbur perd un àtom d'hidrogen.

- S'anomenen substituint la terminació **- à** per **- il**

Exemples:

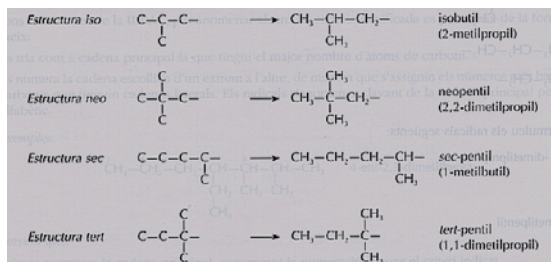
Molècula	Radical	Nom
CH_4	CH_3-	metil
CH_3-CH_3	CH_2-CH_2-	etil
$CH_3-CH_2-CH_3$	$CH_2-CH_2-CH_2-$	propil
$CH_3-CH_2-CH_2-CH_3$	$CH_2-CH_2-CH_2-CH_2-$	butil
$CH_3-CH_2-CH_2-CH_2-CH_3$	$CH_2-CH_2-CH_2-CH_2-CH_2-$	pentil

Hidrocarburs

1.2. Radicals

Hi ha alguns radicals amb noms tradicionals permesos per la IUPAC

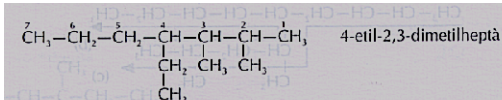
Hidrocarburs

1.3. Alcans de cadena ramificada

Normes de nomenclatura (IUPAC):

- **Cadena principal:** la que tingui més àtoms de C
- Numerar la cadena principal començant per l'extrem que assigni els nombres **localitzadors** més baixos als radicals que pengen de la cadena.
- Els **radicals** d'anomenen davant de la cadena per ordre alfabètic.

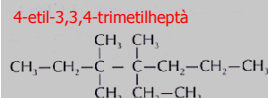
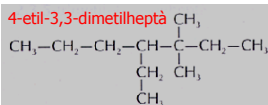
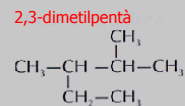
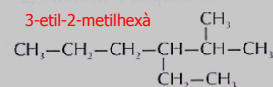
Exemple:

Hidrocarburs

1.3. Alcans de cadena ramificada

Exemples:

Hidrocarburs

Índex d'octans

A les gasolineres els combustibles s'identifiquen pel **nombre d'octans**, per exemple 96 o 98 octans.

Com més alt és l'octanatge, més alta és la relació de compressió que pot resistir el combustible abans de detonar, d'inflamar-se espontàniament. Tots els combustibles es comparen amb una escala en la qual el 0 es va assignar a l'**heptà** lineal i el 100 al **2,2,4-trimetilpentà**.

Per augmentar el nombre d'octans dels combustibles i, per tant, aconseguir un millor rendiment del motor, s'utilitzen additius (**antidetnants**) que antigament eren compostos de **plom**, però que actualment s'han substituït per altres productes, menys contaminants i que no fan malbé els catalitzadors dels automòbils.

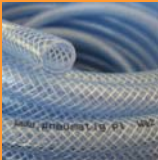
Hidrocarburs

2. Hidrocarburs amb enllaços dobles, olefines o alquens

- 2.1. Alquens amb un sol doble enllaç
- 2.2. Alquens amb més d'un doble enllaç
- 2.3. Radicals derivats dels alquens

polietilè

PVC

Olis essencials (derivats de l'isoprè)

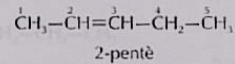
Hidrocarburs

2.1. Alquens amb un sol doble enllaç

S'anomenen d'acord amb les regles següents:

- Es tria la cadena més llarga que conté l'enllaç doble (terminació **-è**)
- Es numera la cadena partir de l'extrem més proper al doble enllaç.
- La posició de l'enllaç doble s'indica mitjançant el localitzador corresponent, que es col.loca davant del nom.

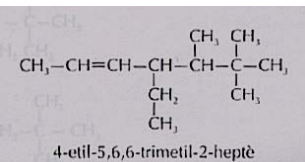
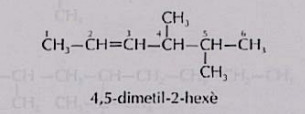
Exemple:

Hidrocarburs

2.1. Alquens amb un sol doble enllaç

Exemples:

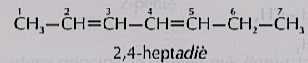

Hidrocarburs

2.2. Alquens amb més d'un doble enllaç

- S'utilitzen les terminacions **-adiè**, **-atriè**, etc., en comptes de **-è**
- La cadena es numera assignant als carbonis amb enllaç doble els localitzadors més baixos possible.

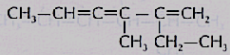
Exemple:

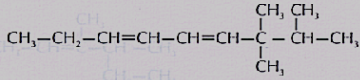
Hidrocarburs

2.2. Alquens amb més d'un doble enllaç

Exemples:

2-etil-3-metil-1,3,4-hexatriè

3,4-dimetil-7,7,8-trimetil-3,5-nonadiè

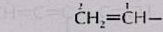

Hidrocarburs

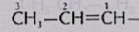
2.3. Radicals (univalents) derivats dels alquens

- S'obtenen a partir dels alquens quan un carboni terminal perd un àtom d'hidrogen.
- S'anomenen posant la terminació **-enil**

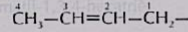
Exemples:

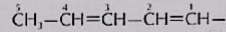
1-etenil (o vinil)

1-propenil

2-butenil

1,3-pentadienil

Hidrocarburs

TABLE 27.5 Some Polymers Produced by Chain-Reaction Polymerization

Name	Monomer	Polymer	Uses
Polyethylene	$\text{CH}_2=\text{CH}_2$	$-(\text{CH}_2-\text{CH}_2)_n-$	Bags, bottles, tubing, packaging film
Polypropylene	$\text{CH}_2=\text{CHCH}_3$	$-(\text{CH}_2-\underset{\text{CH}_3}{\text{CH}})_n-$	Laboratory and household ware, artificial turf, surgical casts, toys
Poly(vinyl chloride) PVC	$\text{CH}_2=\text{CHCl}$	$-(\text{CH}_2-\underset{\text{Cl}}{\text{CH}})_n-$	Bottles, floor tile, food wrap, piping, hoses
Poly(tetrafluoroethylene), Teflon	$\text{CF}_2=\text{CF}_2$	$-(\text{CF}_2-\text{CF}_2)_n-$	Bearings, insulation, nonstick surfaces, gaskets, industrial ware
Polystyrene	$\text{CH}_2=\text{CH}$ 	$-(\text{CH}_2-\underset{\text{C}_6\text{H}_5}{\text{CH}})_n-$ 	Packaging, refrigerator doors, cups, ice buckets, and coolers (as foam)

Hidrocarburs

3. Hidrocarburs amb enllaços triples, acetilens o alquins

- 3.1. Alquins amb un sol enllaç triple
- 3.2. Alquins amb més d'un enllaç triple
- 3.3. Radicals derivats dels alquins
- 3.4. Hidrocarburs amb enllaços dobles i triples

Flama d'acetilè (eti)

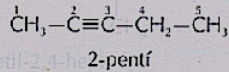
Hidrocarburs

3.1. Alquins amb un sol enllaç triple

S'anomenen d'acord amb les normes següents:

- Es tria la cadena més llarga que conté l'enllaç triple (terminació *-í*)
- Es numera la cadena partir de l'extrem més proper al triple enllaç.
- La posició de l'enllaç triple s'indica mitjançant el localitzador corresponent, que es col·loca davant del nom.

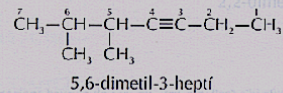
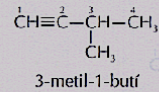
Exemple:

Hidrocarburs

3.1. Alquins amb un sol enllaç triple

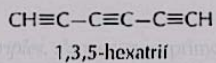
Si hi ha radicals, es pren com a cadena principal la cadena més llarga que contingui el triple enllaç. La numeració es fa assignant el localitzador més baix possible al carboni amb enllaç triple.

Hidrocarburs

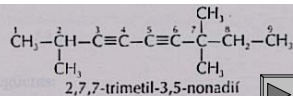
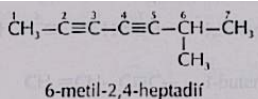
3.2. Alquins amb més d'un enllaç triple

- Per anomenar-los es fan servir les terminacions *-adií*, *-atrií*, etc.

- Si el compost conté **radicals**, la cadena principal és la que contingui més enllaços triples, encara que no sigui la més llarga

Exemples:

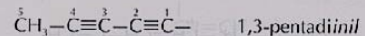
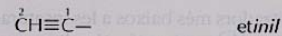
Hidrocarburs

3.3. Radicals (univalents) derivats dels alquins

- S'obtenen a partir d'un alquí quan un carboni terminal perd un àtom d'hidrogen.

- S'anomenen posant al davant de la terminació *-inil* el prefix numeral corresponent.

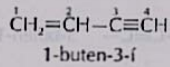
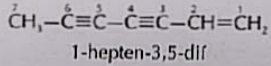
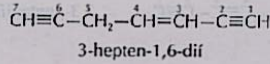
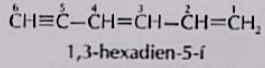
Exemples:

Hidrocarburs

3.4. Hidrocarburs amb enllaços dobles i triples

S'anomenen primer els enllaços dobles i després els triples, indicant la seva posició amb localitzadors. Es comença a numerar per l'extrem de la cadena que atorgui els localitzadors més baixos.

Hidrocarburs

4. Hidrocarburs cíclics

- 4.1. Hidrocarburs monocíclics saturats (cicloalcans)
- 4.2. Radicals dels cicloalcans
- 4.3. Cicloalcans amb radicals
- 4.4. Hidrocarburs monocíclics no saturats (cicloalquens i cicloalquins)
- 4.5. Radicals dels cicloalquens i cicloalquins

metilciclohexà

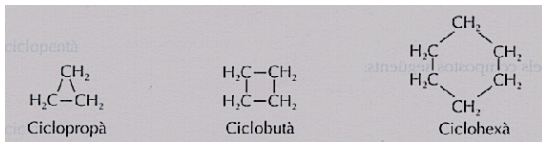
ciclohexà

Hidrocarburs

4.1. Hidrocarburs monocíclics saturats (cicloalcans)

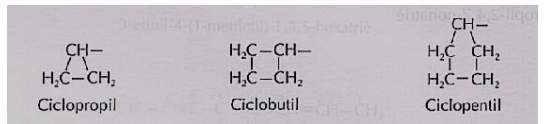
- Són hidrocarburs de cadena tancada **sense insaturacions**.
- S'expressen posant el prefix **ciclo-** davant del nom de l'alcà de cadena oberta amb el mateix nombre d'àtoms de carboni

Hidrocarburs

4.2. Radicals dels cicloalcans

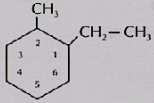
S'anomenen substituint la terminació **-à** per **-il**

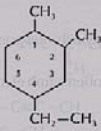
Hidrocarburs

4.3. Cicloalcans amb radicals

En els cicloalcans substituïts (que tenen radicals units al cicle) el cicle es numera de manera que s'assignin els localitzadors més baixos al conjunt de radicals.

1-etil-2-metilciclohexà

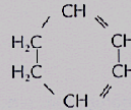
4-etil-1,2-dimetilciclohexà

Hidrocarburs

4.4. Hidrocarburs monocíclics no saturats (cicloalquens i cicloalquins)

- Són hidrocarburs cíclics amb una o més insaturacions.
- El cicle es numera assignant els localitzadors més baixos a les insaturacions, prescindint de si són enllaços dobles o triples.
- S'anomenen posant al davant el prefix *ciclo-* i amb la terminació *-è* o *-í*

1,3-ciclohexadiè

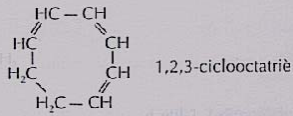
ciclobutè

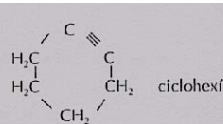
Hidrocarburs

4.4. Hidrocarburs monocíclics no saturats (cicloalquens i cicloalquins)

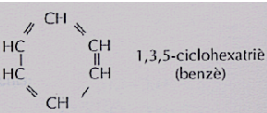
Exemples:

1,2,3-ciclooctatriè

ciclohexè

1,3,5-ciclohexatriè
(benzè)

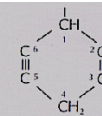

Hidrocarburs

4.5. Radicals dels cicloalquens i cicloalquins

- S'anomenen substituint les terminacions *-è* i *-í* per *-enil* i *-inil*, respectivament.

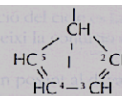
- Les posicions dels enllaços dobles i triples s'indiquen assignant el número 1 a l'àtom de carboni que ha perdut l'àtom d'hidrogen.

2,5-ciclohexadienil

2-ciclobutenil

2,4-ciclopentadienil
(no cal indicar l'1-il)

Hidrocarburs

5. Hidrocarburs aromàtics

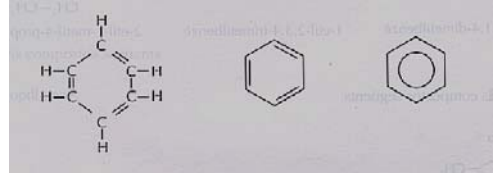
- 5.1. Hidrocarburs aromàtics derivats del benzè
- 5.2. Hidrocarburs aromàtics policíclics fusionats
- 5.3. Compostos heterocíclics

Hidrocarburs

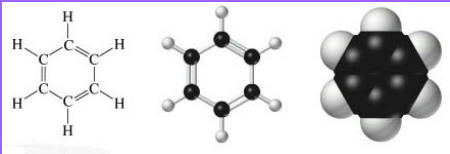
5. Hidrocarburs aromàtics

- Reben el nom d'aromàtics perquè la majoria fan una olor molt forta i penetrant. Actualment el terme **aromàtic** expressa que el compost presenta una gran **estabilitat química**, és a dir, és poc reactiu.
- El **benzè** és la base d'aquests compostos: la seva fórmula s'expressa d'una d'aquestes tres maneres:

Hidrocarburs

El **benzè** és un líquid incolor, volàtil i tòxic. És un bon dissolvent de greixos, olis, etc. i també és un producte fonamental en la indústria química i farmacèutica.

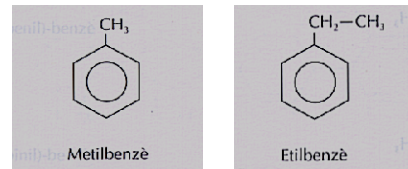
L'estructura en anell de la seva molècula va ser proposada pel químic alemany **Kekule** l'any 1865.

Hidrocarburs

5.1. Hidrocarburs aromàtics derivats del benzè

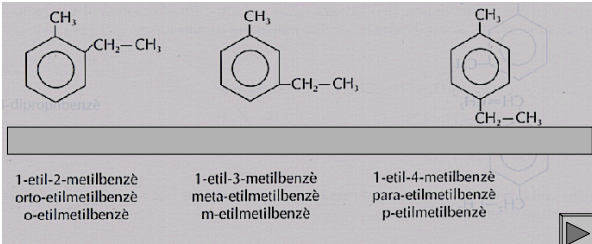
Els compostos aromàtics amb substituents s'anomenen posant davant de la paraula **benzè** els noms dels radicals

Hidrocarburs

5.1. Hidrocarburs aromàtics derivats del benzè

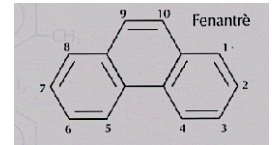
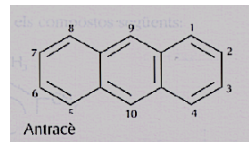
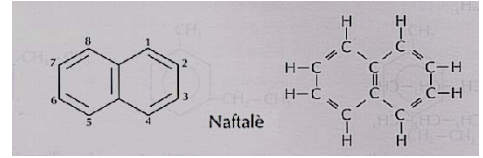
Quan hi ha dos substituents, la seva posició relativa s'indica mitjançant números o amb els prefixos **orto(o)**, **meta(m)** i **para(p)**:

Hidrocarburs

5.2. Hidrocarburs aromàtics policíclics fusionats

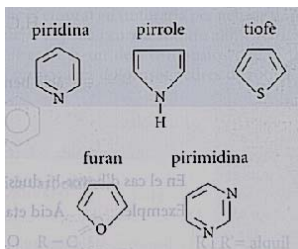
Els tres més senzills i importants són el **naftalè**, l'**antracè** i el **fenantrè**:

Hidrocarburs

5.3. Compostos heterocíclics

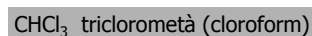
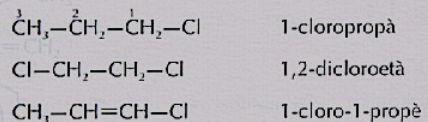
Són aquells compostos cíclics en la cadena dels quals intervé un àtom diferent al carboni (heteroàtoms). Els **heteroàtoms** més habituals són: O, S, N.

Hidrocarburs

6. Derivats halogenats dels hidrocarburs

- S'expressen anteposant el nom de l'halògen (**fluoro-**, **cloro-**, **bromo-**, **iodo-**) al nom de l'hidrocarburi corresponent.
- La posició dels àtoms d'halògen s'indica amb localitzadors.

Compostos oxigenats

Compostos oxigenats

1. Alcohols
2. Fenols
3. Èters
4. Aldehids
5. Cetones
6. Àcids carboxílics
7. Sals i esters dels àcids carboxílics

Compostos oxigenats

Nombre d'oxidació del carboni

- Es pot deduir considerant que el nombre d'oxidació de l'oxigen és $-II$ i el de l'hidrogen és $+I$.
- L'ordre creixent de nombre d'oxidació del carboni en els grups funcionals és:

alcà < alquè < alquí < alcohol < cetona o aldehyd < àcid carboxílic

Compostos oxigenats

COMPOSTOS OXIGENATS

Alcohols	$R-CH_2OH$	CH_3-CH_2-OH Etanol
Fenols	$Ar-OH$	 Fenol
Èters	$R-O-R'$	$CH_3-O-CH_2-CH_3$ Metoxietilè
Aldehids	$R-C(=O)H$	$CH_3-CH_2-C(=O)H$ Propanal
Cetones	$R-C(=O)R'$	$CH_3-C(=O)-CH_3$ Propanona
Àcids	$R-C(=O)OH$	$CH_3-CH_2-C(=O)OH$ Àcid propanoic
Esters (i sals)	$R-C(=O)O-R'$	$CH_3-C(=O)O-CH_3$ Etanoat de metil

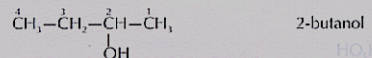
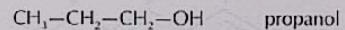

Compostos oxigenats

1. Alcohols

- Els alcohols es poden considerar derivats dels hidrocarburs ja que substitueixen un hidrogen pel **grup hidroxil (-OH)**.

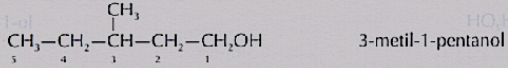
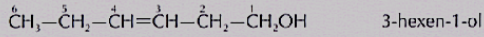
- Fórmula general: $R-OH$ (R: radical alifàtic)

Compostos oxigenats

1. Alcohols

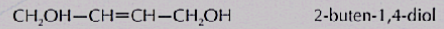
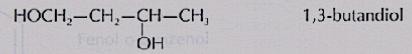
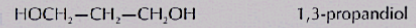
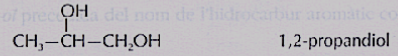
Quan s'assignen localitzadors la funció alcohol té prioritat sobre insaturacions i radicals.

Compostos oxigenats

1. Alcohols

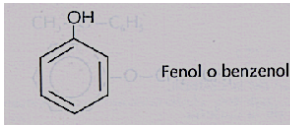
Els **polialcohols** contenen diversos grups -OH. Per anomenar-los s'utilitzen els sufixos **-diol**, **-triol**, etc.

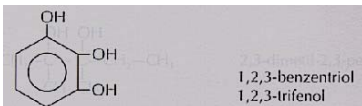
Compostos oxigenats

2. Fenols

- S'obtenen substituint àtoms d'hidrogen del benzè per grups -OH.

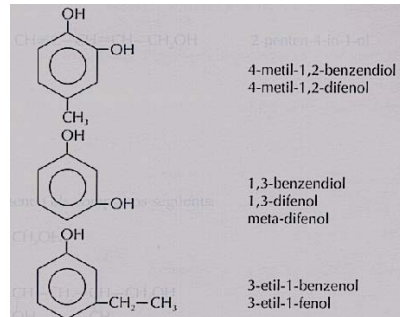

- Si hi ha diversos radicals -OH, es numeren els àtoms de carboni de manera que s'obtinguin els localitzadors més baixos en conjunt.

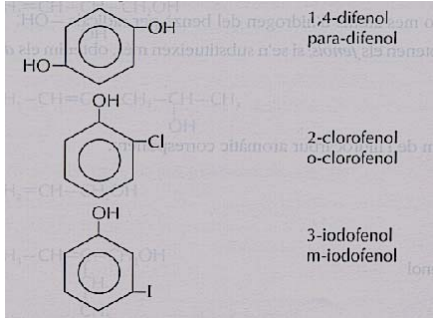
Compostos oxigenats

2. Fenols

Compostos oxigenats

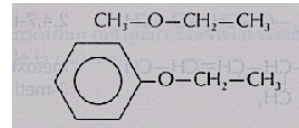
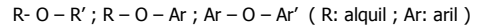
2. Fenols

Compostos oxigenats

3. Èters

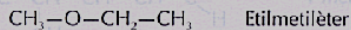
Estan formats per un àtom d'oxigen unit a dos radicals provinents d'hidrocarburs. Hi ha diverses possibilitats:

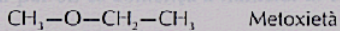
Compostos oxigenats

3. Èters

- **Nomenclatura radicofuncional:** s'anomenen per ordre alfabètic els radicals units a l'oxigen i s'escriu al final la paraula **èter**.

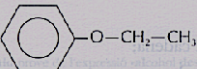

- **Nomenclatura substitutiva:** s'anomena el radical més senzill seguit del nom de l'hidrocarbur del qual deriva el radical més complex.

Compostos oxigenats

3. Èters

Fórmula	Nomenclatura radicofuncional	Nomenclatura substitutiva
$CH_3-O-CH_2-CH_3$	Etilmetilèter	Metoxietà
$CH_3-CH_2-O-CH_2-CH_3$	Dietilèter	Etoxietà
$CH_3-O-C_6H_5$	Fenilmetilèter	Metoxibenzè
	Etilfenilèter	Etòxibenzè

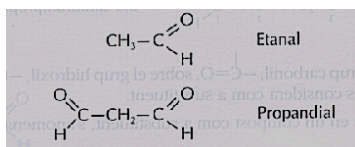

Compostos oxigenats

4. Aldehids

-La paraula **aldehid** prové de l'expressió "**al**cohol **des**hidrogenat". Els aldehids són un producte intermediari en l'oxidació dels alcohols a àcids carboxílics.

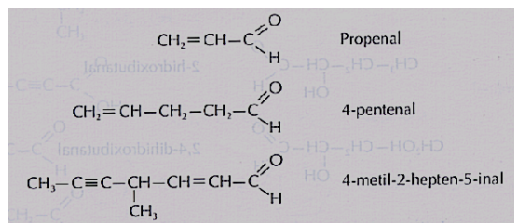
- S'anomenen amb el sufix **-al** o **-dial** segons el **grup carbonil** ocupi un o els dos extrems de la cadena.

Compostos oxigenats

4. Aldehids

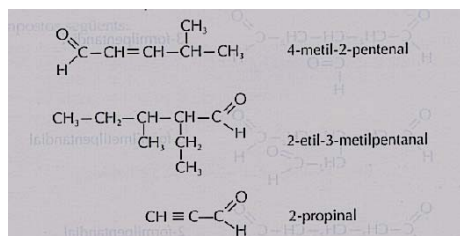
En el moment de numerar la cadena el grup carbonil té prioritats sobre els radicals, les insaturacions i els grups alcohol.

Compostos oxigenats

4. Aldehids

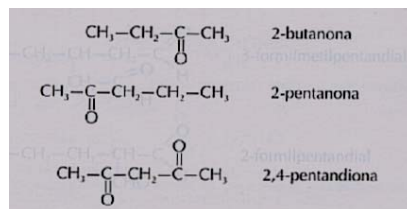
En el moment de numerar la cadena el grup carbonil té prioritats sobre els radicals, les insaturacions i els grups alcohol.

Compostos oxigenats

5. Cetonas

Nomenclatura substitutiva: s'anomenen a partir de l'hidrocarburi del qual deriven, afegint la terminació **-ona** i indicant la posició del grup carbonil amb localitzadors. Aquesta és la nomenclatura recomanada per la IUPAC.

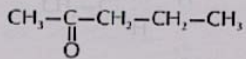
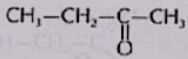

Compostos oxigenats

5. Cetones

Nomenclatura radicofuncional: consisteix en anomenar, un després de l'altre i per ordre alfabètic, els radicals a què està unit el grup carbonil, afegint al final la paraula **cetona**.

Etilmetilcetona (2-butanona)

Metilpropilcetona (2-pentanona)

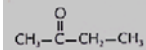
Compostos oxigenats

5. Cetones

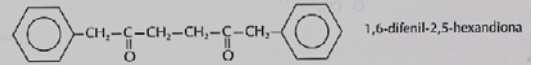
Més exemples:

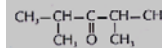
propanona

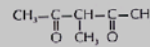
butanona

1,6-difenil-2,5-hexandiona

2,4-dimetil-3-pentanona

3-metil-2,4-pentandiona

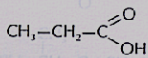

Compostos oxigenats

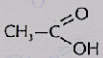
6. Àcids carboxílics

- Contenen el **grup carboxil (–COOH)** que té caràcter **àcid** i només pot estar localitzat en carbonis primaris.

- S'anomenen amb el nom genèric d'**àcid** i la terminació **–oic**.

Àcid propanoic

Àcid etanoic

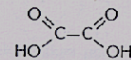
Àcid metanoic

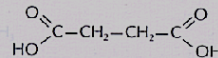
Compostos oxigenats

6. Àcids carboxílics

Els àcids que contenen dos grups carboxil s'anomenen **àcids dicarboxílics**.

Àcid etandioic

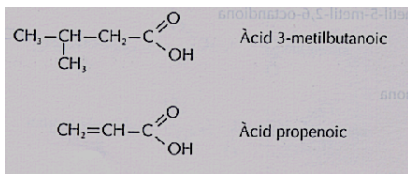
Àcid butandioic

Compostos oxigenats

6. Àcids carboxílics

Els àcids carboxílics poden presentar ramificacions, dobles i/o triples enllaços:

Compostos oxigenats

6. Àcids carboxílics

La IUPAC accepta **noms vulgars** de molts àcids carboxílics i dicarboxílics:

Fórmula	Nom sistemàtic	Nom vulgar acceptat
H-COOH	àcid metanoic	àcid fòrmic
CH ₃ -COOH	àcid etanoic	àcid acètic
CH ₃ -CH ₂ -COOH	àcid propanoic	àcid propiònic
CH ₃ -CH ₂ -CH ₂ -COOH	àcid butanoic	àcid butíric
CH ₃ -(CH ₂) ₃ -COOH	àcid pentanoic	àcid valerlànic
HOOC-COOH	àcid etandioic	àcid oxàlic
HOOC-CH ₂ -COOH	àcid propanodioic	àcid malònic
HOOC-CH ₂ -CH ₂ -COOH	àcid butandioic	àcid succínic
HOOC-(CH ₂) ₃ -COOH	àcid pentandioic	àcid glutàric

Compostos oxigenats

7. Sals i esters dels àcids carboxílics

Els àcids carboxílics poden perdre un hidrogen del grup carboxil i formar anions. Aquests **anions** i les **sals** que generen s'anomenen substituint la terminació **-oic** de l'àcid per la terminació **-oat**.

Àcid	Anió	Sal
$\begin{array}{c} \text{CH}_3-\text{C} \\ \diagup \quad \diagdown \\ \text{O} \quad \text{OH} \end{array}$ Àcid etanoic (acètic)	$\begin{array}{c} \text{CH}_3-\text{C} \\ \diagup \quad \diagdown \\ \text{O} \quad \text{O}^- \end{array}$ Ió etanoat (acetat)	$\begin{array}{c} \text{CH}_3-\text{C} \\ \diagup \quad \diagdown \\ \text{O} \quad \text{O}^- \text{Na} \end{array}$ Etanoat de sodi (acetat)
$\begin{array}{c} \text{CH}_3-\text{CH}_2-\text{C} \\ \diagup \quad \diagdown \\ \text{O} \quad \text{OH} \end{array}$ Àcid propanoic	$\begin{array}{c} \text{CH}_3-\text{CH}_2-\text{C} \\ \diagup \quad \diagdown \\ \text{O} \quad \text{O}^- \end{array}$ Ió propanoat	$\begin{array}{c} \text{CH}_3-\text{CH}_2-\text{C} \\ \diagup \quad \diagdown \\ \text{O} \quad \text{O}^- \text{K} \end{array}$ Propanoat de potassi

Compostos oxigenats

7. Sals i esters dels àcids carboxílics

Si l'hidrogen és substituït per radicals alquilics, s'obtenen els **esters**.

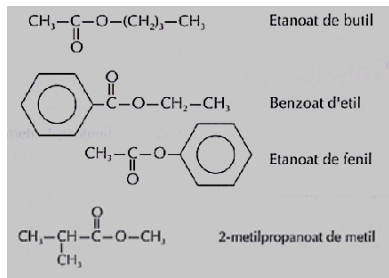
Àcid	Anió	Ester
$\begin{array}{c} \text{CH}_3-\text{C} \\ \diagup \quad \diagdown \\ \text{O} \quad \text{OH} \end{array}$ Àcid etanoic (acètic)	$\begin{array}{c} \text{CH}_3-\text{C} \\ \diagup \quad \diagdown \\ \text{O} \quad \text{O}^- \end{array}$ Ió etanoat (acetat)	$\text{CH}_3-\text{C}-\text{O}-\text{CH}_3$ Etanoat de metil (acetat)
$\begin{array}{c} \text{CH}_3-\text{C} \\ \diagup \quad \diagdown \\ \text{O} \quad \text{OH} \end{array}$	$\begin{array}{c} \text{CH}_3-\text{C} \\ \diagup \quad \diagdown \\ \text{O} \quad \text{O}^- \end{array}$	$\begin{array}{c} \text{CH}_3-\text{C}-\text{O}-\text{CH}_2-\text{CH}_3 \\ \text{H}-\text{C}-\text{O}-\text{CH}_2-\text{CH}_3 \end{array}$ Etanoat d'etil Metanoat d'etil

Compostos oxigenats

7. Sals i esters dels àcids carboxílics

Més exemples d'esters:

Compostos nitrogenats

Compostos nitrogenats

1. Amines
2. Amides
3. Nitrils o cianurs
4. Nitroderivats

Nylon (poliamida)

Compostos nitrogenats

COMPOSTOS NITROGENATS	Amines	$\text{R}-\text{NH}_2$	$\text{CH}_3-\text{CH}_2-\text{NH}_2$ Etilamina
	Amides	$\text{R}-\overset{\text{O}}{\parallel}{\text{C}}-\text{NH}_2$	$\text{CH}_3-\text{CH}_2-\overset{\text{O}}{\parallel}{\text{C}}-\text{NH}_2$ Propanamida
	Nitrils	$\text{R}-\text{C}\equiv\text{N}$	$\text{CH}_3-\text{CH}_2-\text{C}\equiv\text{N}$ Propanonitril
	Nitrocompostos	$\text{R}-\text{NO}_2$	$\text{CH}_3-\text{CH}_2-\text{NO}_2$ Nitroetà

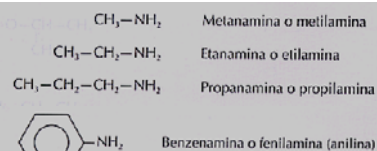
Compostos nitrogenats

1. Amines

- Són derivats del amoníac (NH_3) perquè substitueixen un, dos o tres àtoms d'hidrogen per radicals orgànics.

- Segons el nombre d'àtoms d'hidrogen substituïts tenim **amines primàries, secundàries o terciàries**.

- **Amines primàries**: s'anomenen afegint el sufix **-amina** al nom de l'hidrocarburi del qual procedeix el radical unit a l'àtom de nitrogen.

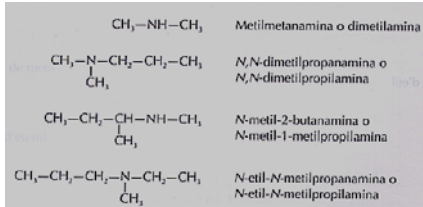
Compostos nitrogenats

1. Amines

- **Amines secundàries i terciàries:** s'anomenen com a derivades de les amines primàries ja que substitueixen hidrogens units al nitrogen per radicals.

- La cadena principal és la que té el radical més complex.

- La lletra ***N*** majúscula cursiva indica que la substitució s'ha realitzat en el nitrogen.

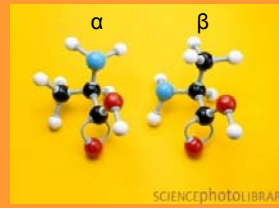
Compostos nitrogenats

Aminoàcids

- La **funció amina** està present en els **aminoàcids**, compostos orgànics que constitueixen les **proteïnes**.

- Tots els aminoàcids tenen almenys un **grup carboxílic** i una funció amina que en general es troba en el carboni 2.

- Exemple: 2-aminopropanoic (alanina)

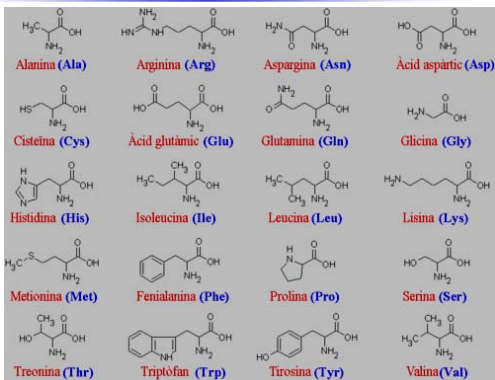

Segons la posició que prengui el grup amino, cada aminoàcid pot tenir dues **formes isomèriques, D i L**. Els aminoàcids que formen les proteïnes biològiques són sempre formes **L**.

SCIENCEPHOTOLIBRARY

Compostos nitrogenats

Els 20 aminoàcids més comuns

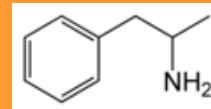

Compostos nitrogenats

Alcaloides

Són substàncies orgàniques nitrogenades d'estructura química molt variada, alguns dels quals posseeixen propietats farmacològiques, i moltes vegades són **amines**.

Exemple: 1-fenil-2-propanamina (amfetamina)

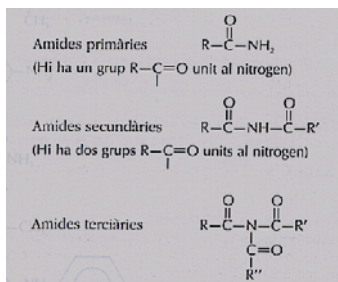

Compostos nitrogenats

2. Amides

- Es poden considerar derivats dels àcids en substituir el seu grup **-OH** pel grup **-NH₂**

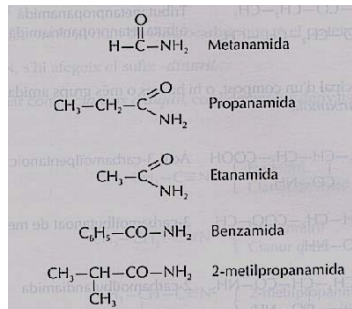
- Hi ha amides primàries, secundàries i terciàries:

Compostos nitrogenats

2. Amides

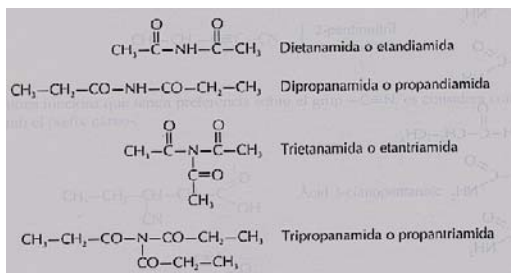
Les amides s'anomenen substituint la terminació **-oic** de l'àcid del qual deriven pel sufix **-amida**.

Compostos nitrogenats

2. Amides

Per anomenar les amides secundàries (o ternàries) simètriques (amb radicals iguals) s'utilitzen els prefixos **di-** i **tri-** davant del nom de l'amida corresponent.

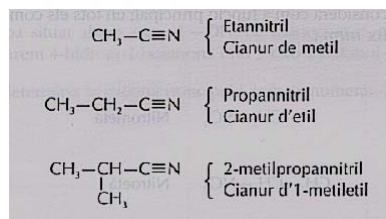
Compostos nitrogenats

3. Nitrils o cianurs

- El grup característic és el **-C≡N**.

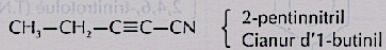
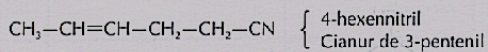
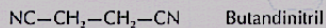
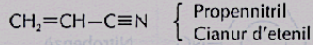
- S'anomenen afegint el sufix **-nitril** al nom de l'hidrocarbur corresponent.

- També es poden anomenar com a **cianurs d'alquil**.

Compostos nitrogenats

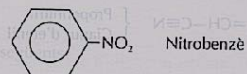
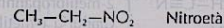
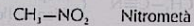
3. Nitrils o cianurs

Compostos nitrogenats

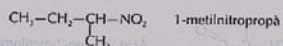
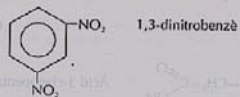
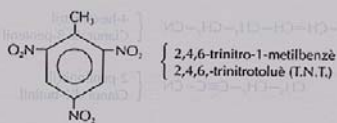
4. Nitroderivats

- Contenen el **grup nitro (-NO₂)**
- S'anomenen afegint el prefix **nitro-**

Compostos nitrogenats

4. Nitroderivats

Compostos amb més d'una funció

Per formular o anomenar compostos que presentin diverses funcions orgàniques, s'han de tenir en compte els **criters** següents:

- Escollir la **funció principal** (mirar taula de la pàgina següent)
- Determinar la **cadena principal**
- Numerar el sistema, amb **localitzadors** si fos necessari
- Formular o anomenar el compost

Fórmula	Funció	Sufix (si és grup principal)	Prefix (si és substituïent)
$R-\begin{array}{c} \text{O} \\ \parallel \\ \text{C} \\ \text{OH} \end{array}$	Àcid	oic	carboxi*
$R-\begin{array}{c} \text{O} \\ \parallel \\ \text{C}-\text{O}-R' \end{array}$	Ester (o sal)	oat	alcoxicarbonil** ariloxicarbonil**
$R-\begin{array}{c} \text{O} \\ \parallel \\ \text{C}-\text{NH}_2 \end{array}$	Àmides	amida	carbamidil*
$R-\begin{array}{c} \text{O} \\ \parallel \\ \text{C}-\text{H} \end{array}$	Aldehid	al	oxo formil*
$R-\begin{array}{c} \text{O} \\ \parallel \\ \text{C}-R' \end{array}$	Cetones	ona	oxo
$R-\text{C}\equiv\text{N}$	Niàtil	nítil	ciano*
$R-\text{CH}_2\text{OH}$	Alcohol	ol	hidroxil
$R-\text{NH}_2$	Àmies	amina	amino, aza
$R-\text{O}-R'$	Èter	oxil	oxa
$R-X$	Derivat halogenat	—	fluor, clor, brom, iode
$R-\text{NO}_2$	Derivat nitrogenat	—	nitril
$R=C^{\text{R}'}(R'')-$ $R=C^{\text{R}'}(R'')-$	Hidrocarbur no saturat	è (enil) i (enil)	—
$R-R'$ (R-)	Hidrocarbur saturat	à (il)	—

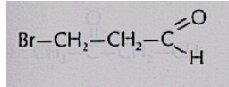
Compostos amb més d'una funció

* Inclou el carboni del grup funcional.
** Inclou els carbonis del grup funcional i del radical.

Compostos amb més d'una funció

Exemples:

- Funció principal: **aldehid** → ..... **-al**
- Cadena principal: 3 carbonis → ... **propanal**
- Grup halògen en la posició número 3 → **3-bromo...**

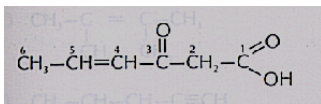

3-bromopropanal

Compostos amb més d'una funció

Exemples:

- Funció principal → **àcid .... -oic**
- Cadena principal: 6 carbonis amb un doble enllaç en la posició 4 → .... **4-hexen...**
- Grup carbonil (cetona) en posició 3 → **3-oxo...**

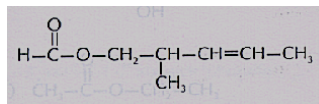

Àcid 3-oxo-4-hexenoic

Compostos amb més d'una funció

Exemples:

- Funció principal: **ester** → **metanoat de ...**
- Unit a l'èster hi ha un radical de 5 carbonis amb un doble enllaç en posició 3 → ... **3-pentenil ...**
- Del radical penja un radical metil en la posició 2 → **2-metil ...**

Metanoat de 2-metil-3-pentenil

+ Info

Normes de la IUPAC

<http://www.chem.qmul.ac.uk/iupac/index.html>

Exercicis de formulació orgànica

<http://www.iesberenguer.net/departaments/fisicaiquimica/organica/organica.htm>

http://www.xtec.net/~rblanco1/exerauto/Index_Formulacio.htm

Bibliografia

Latorre, M., *Formulació i nomenclatura de química orgànica*, Edicions Baula, 1996

Castells, P. et al., *Química 1 Batxillerat*, Mc Graw Hill, 2002

• **Autor:** José Ángel Hernández Santadaría
Departament de Ciències Experimentals
IES Badalona VII
jherna24@xtec.cat

